

Кундеус О. М. Процедурні механізми банкрутства і санації підприємства /
О. М. Кундеус // Інноваційна економіка. – 2016. – №9-10(65). – С. 196-204.

УДК 346:339.13.027: 336.279:477

Кундеус О.М.,
к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку у виробничій сфері
Тернопільський національний економічний університет

ПРОЦЕДУРНІ МЕХАНІЗМИ БАНКРУТСТВА І САНАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА

Kundeus O.M.,
can.d.sc.(econ.), assoc. prof.,assistant professor
at the department of accounting in the industrial sphere
Ternopil National Economic University

PROCEDURAL MECHANISMS OF BANKRUPTCY AND SANITATION OF THE ENTERPRISE

Постановка проблеми. Законодавством України визначено пріоритетними ринкові засади розвитку економіки країни [9]. В процесі становлення ринкових відносин перед керівниками підприємств часто виникають проблемні ситуації, коли вони вимушені приймати рішення в умовах невизначеності. Особливо в умовах фінансової та політичної нестабільності діяльність підприємств супроводжується кризовими ситуаціями, результатом яких може стати неплатоспроможність або банкрутство. Підґрунтям для виникнення такої ситуації найчастіше стають прорахунки в стратегічних планах і в наборі тактичних заходів, які не повною мірою дозволяють підприємству знайти успішний вихід з кризової ситуації. Якщо над підприємством нависла загроза банкрутства, воно за власною ініціативою може заявити про санацію (оздоровлення, антикризове керування) підприємства й цим самим уникнути необґрунтованого банкрутства. Якщо ж підприємство подало заяву про банкрутство й суд прийняв її до впровадження, суд може винести рішення про примусову санацію. Процедура санації у більшості випадків здійснюється із

залученням фінансових ресурсів інвестора. У зв'язку з цим, важливе значення набувають питання виявлення інвестора та залучення його до процедури санації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми банкрутства та антикризового управління знайшли відображення в працях таких учених, як Бланк І.О., Василенко В.О., Копилук О.І., Лігоненко Л.О., Терещенко О.О., Штангрет А.М. та ін. Зокрема питаннями сутності та управління санацією, вибору ефективних методів відновлення платоспроможності, створення дієвих механізмів управління займалися вітчизняні та зарубіжні вчені: О.М. Поддєрьогін, О.О. Терещенко, А.В. Череп, Т.М. Білоконь, М. Титов, І.Н. Карпунь, Т.В. Пепа, В.О. Федорова, А.Б. Кондрашихін, І. Ансофф та інші дослідники. Незважаючи на суттєвий вклад, який внесли вчені у теоретичні основи фінансової неспроможності і банкрутства підприємств, управління санацією, трактування цього поняття залишається досі неоднозначним, адже серед науковців існують розбіжності у формуванні його сутнісних характеристик, цілей, класифікації та засобів. Саме тому необхідно всебічно дослідити різні підходи до трактування сутності санації, що дозволить визначити її роль і місце в антикризовому управлінні та стане передумовою формування дієвих механізмів оздоровлення підприємств.

Постановка завдання. Основною метою статті є дослідження тенденцій банкрутства в Україні, поглиблення науково обґрунтування теоретичних та прикладних засад процедури банкрутства, розкриття та уточнення сутності санації шляхом визначення основних функцій і характерних ознак, що притаманні їй.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблеми банкрутства підприємств в Україні є особливо актуальними в умовах економічної кризи. Одним із чинників банкрутства підприємств є неспроможність виконувати своєчасно свої боргові зобов'язання, втрата платоспроможності. Зниження платоспроможного попиту на зовнішньому і внутрішньому ринках на товари, роботи і послуги українських підприємств справило негативний вплив на їхню

діяльність. Скорочення попиту призвело до скорочення обігових коштів, що у свою чергу змусило скорочувати витрати за рахунок зменшення обсягу випуску продукції, призупинення проектів розвитку і розширення діяльності. Значна кількість підприємств в такій ситуації стикнулася з проблемами платоспроможності. За даними Державного комітету статистики України в останні роки сума дебіторської та кредиторської заборгованості підприємств зростала. При цьому кредиторська заборгованість підприємств значно перевищувала суми дебіторської заборгованості.

У разі нездатності суб'єкта підприємництва після настання встановленого строку виконати свої грошові зобов'язання перед іншими особами, територіальною громадою або державою інакше як через відновлення його платоспроможності цей суб'єкт (боржник) визнається неспроможним [2; 8].

З позиції фінансового менеджменту банкрутство характеризує катастрофічний стан підприємства в процесі його фінансової діяльності, внаслідок якої воно нездатне вчасно задовольнити висунуті з боку кредиторів вимоги і виконати взяті на себе зобов'язання перед бюджетом.

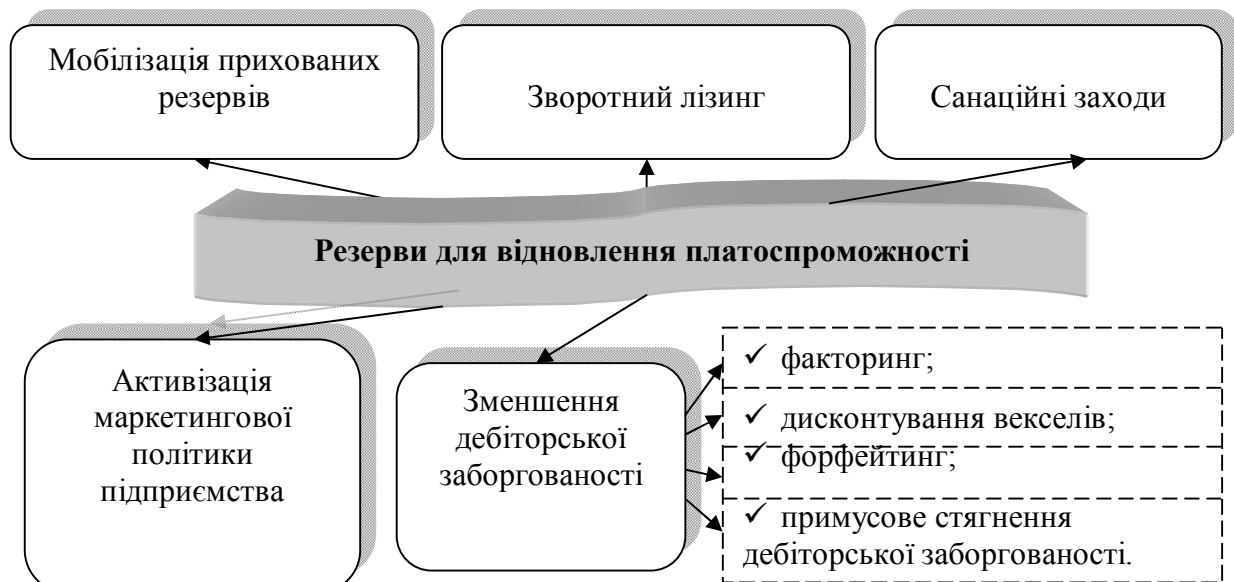
Підстави порушення процедури банкрутства можна класифікувати за наступними критеріями:

1) за сферою дії: на загальні та спеціальні. Загальні підстави – це передбачені законом юридичні факти, наявність яких необхідна кожного разу для порушення справи про банкрутство, якщо законом не встановлено іншого. Спеціальні підстави відрізняються відсутністю певних загальних підстав та наявністю додаткових (спеціальних).

2) за суб'єктивним складом: підстави для порушення справи про банкрутство за заявою кредитора, підстави за заявою для порушення справи за заявою боржника.

3) за юридичними наслідками: правомочні, які породжують право порушити процедуру банкрутства; зобов'язальні, які породжують у боржника обов'язок звернутися до суду із заявою про банкрутство.

Економісти розглядають банкрутство як інструмент виведення суб'єктів господарювання з кризової фінансово-господарської ситуації, оскільки в основі самої процедури банкрутства лежать конкретні юридичні та економічні дії. Для попередження неспроможності підприємства застосовується низка резервів для відновлення цієї платоспроможності. До них можна віднести наступні (рис. 1).

Рис. 1. Резерви відновлення платоспроможності підприємства

Джерело: авторська розробка

Як видно з рис. 1, одним із методів відновлення платоспроможності є мобілізація прихованих резервів. Часто буває у підприємств, що частина капіталу не відображається у балансі підприємства через виникнення різниць між балансовою вартістю окремих майнових об'єктів та їх реальною вартістю, якщо ця вартість більша. Тому здійснення даного резерву полягає у реалізації окремих майнових об'єктів, які безпосередньо не використовуються у виробничому процесі. Або ж проводити дооцінку основних засобів, у випадках, якщо справедлива вартість більша їх балансової вартості.

Використання такого резерву як зворотний лізинг передбачає продаж майна власником фінансовій установі, з одночасним укладанням договору оренди на нього. У результаті такої операції підприємство одночасно отримує і майно для розпорядження, і вільні грошові кошти від його реалізації для

поточних потреб. Таким чином оптимізується структура активів підприємства, компенсуються борги чи покриваються витрати на здійснення відновлюваних заходів.

Здійснюється також рефінансування дебіторської заборгованості як форма реструктуризації активів, що полягає в переведенні дебіторської заборгованості в більш ліквідні форми оборотних активів (грошові кошти, короткострокові фінансові інвестиції тощо). Основними формами рефінансування дебіторської заборгованості вважаються:

- факторинг – відступлення дебіторської заборгованості на користь факторингової компанії чи банку, тобто операція з відступленням першим кредитором прав вимоги боргу третьої особи іншому кредиторові (фактору) з попередньою або наступною компенсацією вартості боргу першому кредиторові;

- облік або дисконтування векселів – банк, придбавши вексель за іменним індосаментом, оплачує його пред'явнику з вирахуванням дисконту, а платіж отримує лише при настанні зазначеного у векселі терміну погашення;

- форфейтинг – кредитування зовнішньоекономічних операцій у формі викупу в експортера векселів та інших боргових вимог, які акцептував імпортер;

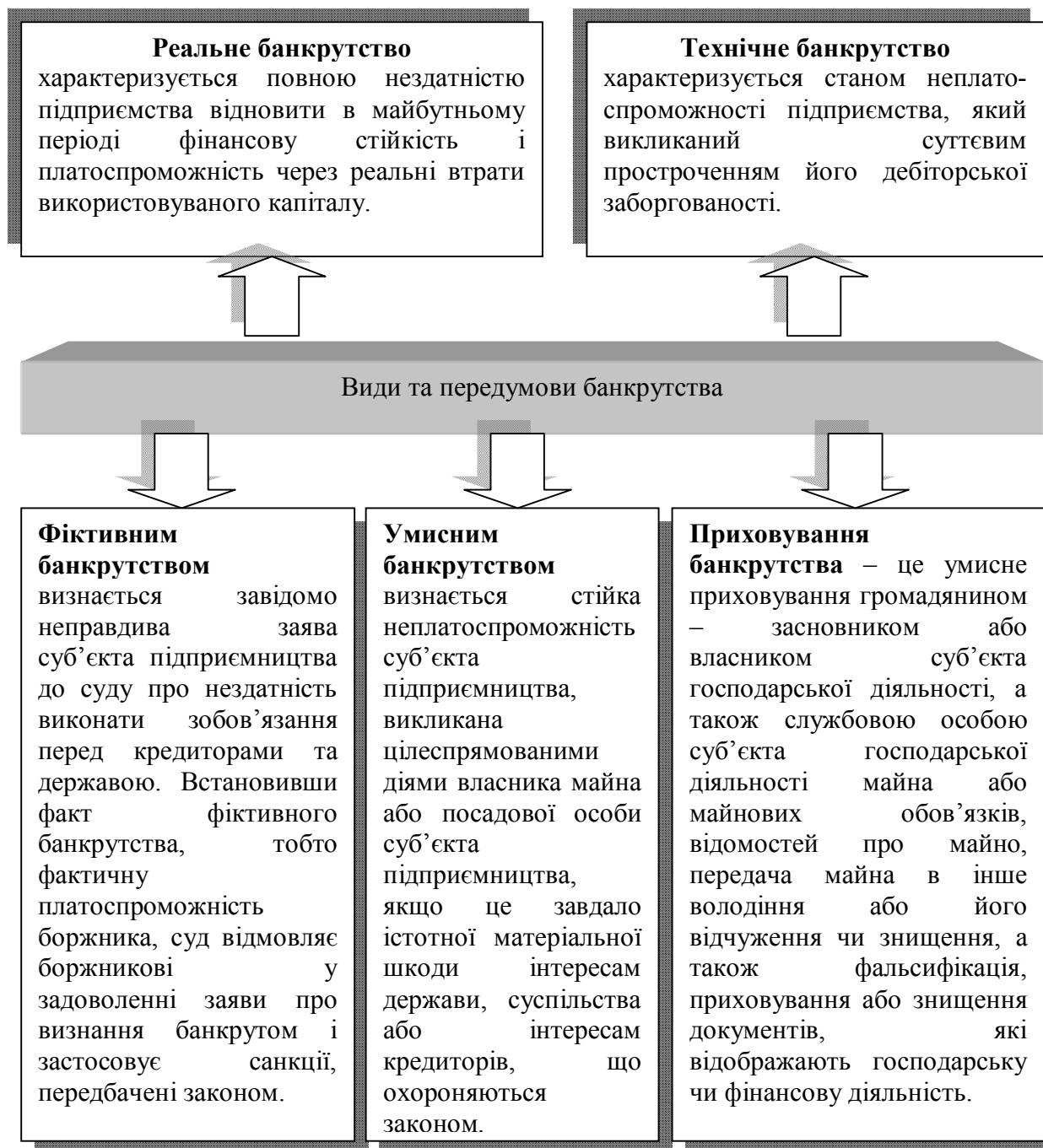
- примусове стягнення дебіторської заборгованості – звернення до господарського суду.

Існування дієвого механізму повернення боргів суттєво знижує ризик діяльності, стимулює відповідальність і додаткову активність суб'єктів ринку, оскільки кожне підприємство, що опинилося у складній фінансовій ситуації з неможливістю розрахуватися за своїми зобов'язаннями, тим самим зменшує ефективність ділових контрагентів.

Передбачений законодавством процес банкрутства дає можливість застосування до неплатоспроможних підприємств реорганізаційних процедур, дозволяє їм відновити статус повноцінних суб'єктів ринкових відносин. Крім того, банкрутство повинне бути предметом державного регулювання з метою

зменшення впливу негативних наслідків діяльності фінансово неспроможних суб'єктів господарювання на розвиток економіки країни в цілому [5].

Теорією і практикою визначено функціонування різних видів та передумов банкрутства (рис. 2).

Рис. 2. Основні види банкрутства підприємства

Джерело: авторська розробка

У випадках, передбачених законом, суб'єкт підприємництва – боржник, його засновники (учасники), власник майна, а також інші особи несуть юридичну відповідальність за порушення вимог законодавства про банкрутство. Приховування банкрутства, фіктивне банкрутство або умисне доведення до банкрутства, а також неправомірні дії у процедурах неплатоспроможності, пов'язані з розпорядженням майном боржника, що завдали істотної шкоди інтересам кредиторів та держави, тягнуть за собою кримінальну відповідальність винних осіб [2; 4].

Доля багатьох підприємств України, що пройшли через процедуру банкрутства, свідчить, що вона майже завжди веде до зупинки й фактичної загибелі виробництва, хоча в теоретичному аспекті сам по собі метод банкрутства непоганий, але тільки за умови, що потім підприємство відродиться. Через непрозорість цілої низки процедур банкрутства воно може використовуватися як дуже зручний інструмент для різних махінацій і зловживань. Прикладами є випадки фіктивного банкрутства або доведення до банкрутства. Фіктивне банкрутство характеризує хибне оголошення підприємством про свою неплатоспроможність з метою введення в оману кредиторів для отримання у них відстрочки щодо виконання своїх кредитних зобов'язань або знижки із суми кредиторської заборгованості. Доведення до банкрутства може бути як результатом недобросовісної конкуренції, так і навмисного створення (або збільшення) керівником-власником підприємства його неплатоспроможності; нанесення економічного збитку підприємству в особистих інтересах або в інтересах інших осіб; свідоме некомпетентне фінансове управління.

Боржник має право звернутися до суду із заявою про порушення процедури банкрутства незалежно від розміру своїх зобов'язань, якщо він бажає розрахуватись за своїми боргами шляхом банкрутства та має кошти для відшкодування судових витрат. Боржник зобов'язаний порушити процедуру банкрутства кожного разу, коли задоволення ним всіх вимог кредиторів за рахунок наявних активів неможливе [2].

Процедура банкрутства, сам термін «неспроможне підприємство» у сприйнятті більшості людей асоціюються з руйнуванням. Психологічно процедура банкрутства підприємства сприймається як остаточне припинення діяльності. Тобто існує нерозуміння того, що банкрутство далеко не завжди супроводжується ліквідацією, а навпаки, частіше означає перерозподіл економічних ресурсів до ефективніших власників. Ідея американської концепції банкрутства має назву «новий старт» і полягає в тому, що боржник звільняється від фінансових зобов'язань, які існували до початку процедури банкрутства, за час якої одержує можливість поліпшити фінансовий стан, здобути фінансову незалежність [4].

Чинним законодавством передбачений план порятунку, згідно з яким існує можливість застосування різних реорганізаційних процедур. На жаль, величезний потенціал, закладений у реорганізаційних процедурах, й дотепер не використовується повною мірою. Тому виникає як наукова, так і практична необхідність вивчення питань теорії і практики антикризового управління за сучасних економічних умов і, зокрема, питання санації підприємств.

У теорії і практиці антикризового управління існує безліч визначень терміна «санація». Найбільш універсальне визначення санації – система фінансово-економічних, виробничо-технічних, організаційно-правових і соціальних заходів, спрямованих на відновлення платоспроможності чи досягнення ліквідності, прибутковості й конкурентоспроможності підприємства-боржника в довгостроковому періоді [1; 3; 7].

Санація боржника (необов'язкова судова процедура) – це система заходів, що здійснюється під час провадження у справі про банкрутство, спрямована на оздоровлення фінансово-господарського становища боржника та задоволення в повному обсязі або частково вимог кредиторів. Санація боржника або ліквідація банкрута здійснюється з дотриманням вимог законодавства про захист економічної конкуренції.

Санація може включати кредитування, реорганізацію, в тому числі зміну організаційно-правової форми боржника, зміну форми власності, системи управління боржника тощо.

Найбільш популярним серед санаційних заходів, що використовуються західними країнами, є реструктуризація. В Законі України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» записано, що «реструктуризація підприємства – здійснення організаційно-господарських, фінансово-економічних, правових, технічних заходів, спрямованих на реорганізацію підприємства шляхом його поділу з переходом боргових зобов'язань до юридичної особи, що не підлягає санації, якщо це передбачено планом санації, на зміну форми власності, управління, організаційно-правової форми, що сприятиме фінансовому оздоровленню підприємства, збільшенню обсягу випуску конкурентоспроможної продукції, підвищенню ефективності виробництва й задоволенню вимог кредиторів» [5].

У «Положенні про порядок реструктуризації підприємств» зазначається, що «реструктуризація підприємства – це здійснення організаційно-економічних, правових, технічних заходів, спрямованих на зміну структури підприємства, його управління, форм власності, організаційно-правових форм, здатних привести підприємство до фінансового оздоровлення, збільшення обсягів випуску конкурентоспроможної продукції, підвищення ефективності виробництва» [11].

Санація проводиться з метою виведення підприємства із кризового стану. Проведення санації доцільне за таких умов: 1) вартість активів об'єкта банкрутства суттєво перевищує розмір його кредиторської заборгованості; 2) неплатоспроможний суб'єкт підприємницької діяльності є стратегічно важливим з точки зору державних інтересів. Якщо санація підприємства проводиться до початку порушення провадження у справі про банкрутство, то вона має назву досудової санації.

Відповідно до Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», досудова санація – це система

реорганізаційних, організаційно-господарських, управлінських, інвестиційних, технічних, фінансово-економічних, правових заходів щодо запобігання банкрутству й відновлення платоспроможності боржника, які може здійснювати власник майна боржника (орган, уповноважений управляти майном) та інвестор [6].

Досудова санація державних і комунальних підприємства здійснюється за рахунок коштів державного бюджету. Протягом трьох місяців з дня винесення господарським судом ухвали про санацію кредиторам для схвалення подається план санації боржника, в якому визначено строк і заходи щодо відновлення платоспроможності боржника [6].

План досудової санації державних підприємств «розробляється у місячний термін з дня прийняття рішення про її проведення» [8].

При проведенні досудової санації державного підприємства-боржника план санації повинен передбачати погашення його податкового боргу [2]. Санація як захід фінансового-господарського оздоровлення суб'єкта господарювання прийшла в Україну зі світової практики, де вона активно використовується насамперед для попередження виникнення кризових явищ на підприємстві.

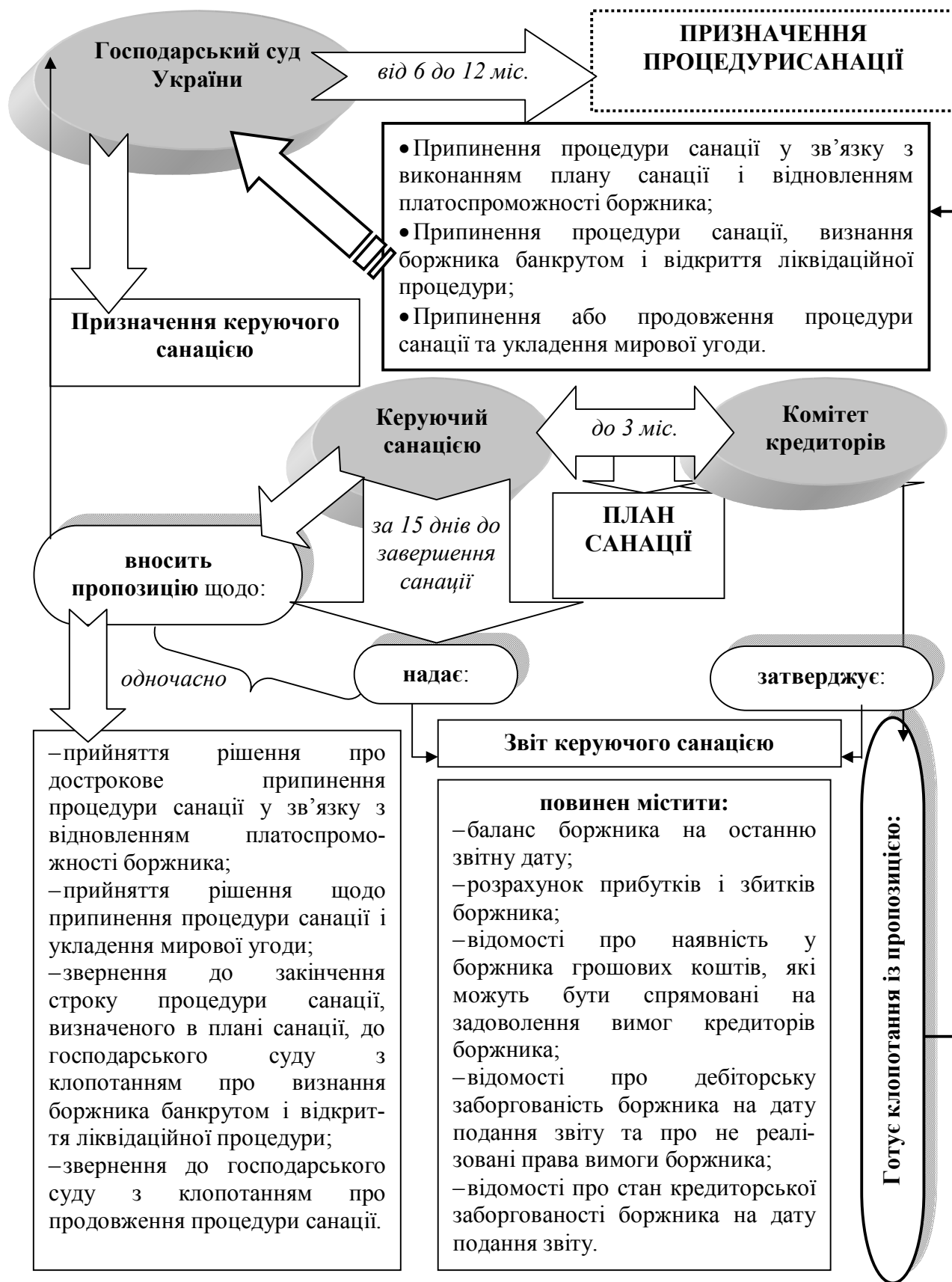
Загальний алгоритм здійснення процедури санації за участю господарського суду подано на рис. 3.

Відновлення платоспроможності підприємства розглядається як можливість підприємства почати генерувати такий грошовий потік у результаті своєї виробничої діяльності та реалізації продукції, який би дозволив йому розрахуватися з усіма кредиторами з дотриманням термінів.

З метою фінансово-господарського оздоровлення підприємств будь-якої форми власності, тобто відновлення їх платоспроможності, адаптації до динаміки умов зовнішнього середовища, створення передумов для економічного розвитку може проводитися процедура санації.

Як показує об'єктивна дійсність, санація передбачає не тільки відновлення платоспроможності підприємств, а й підвищення їхньої адаптивності до умов

ринку. Таким чином, санація представляє реальну можливість подолання кризових ситуацій, зумовлених як внутрішніми процесами, так і зовнішнім середовищем, яке постійно змінюється [10].

Рис. 3. Алгоритм проведення санації підприємства

Джерело: авторська розробка

Законодавством України передбачена можливість проведення досудової санації підприємств та санації у процесі судового розгляду справ про банкрутство. Процедура санації, згідно Закону, запроваджується після процедури розпорядження майном боржника. У більшості випадків процедура санації здійснюється із залученням фінансових ресурсів інвесторів. Законом передбачено, що виявлення інвесторів, як і виявлення кредиторів, проводиться шляхом публікації оголошення в офіційних друкованих органах про порушення справи про банкрутство. Комітет кредиторів підприємства-боржника розглядає заяву інвестора з пропозиціями щодо санації та приймає рішення про вибір інвестора. На підставі рішення комітету кредиторів господарський суд виносить ухвалу про запровадження процедури санації. Згідно Закону, господарський суд одночасно з винесенням ухвали про санацію призначає керуючого санацією (арбітражного керуючого) [6].

Однак санація – це не тільки юридична процедура, пов'язана з виконанням завдання сплати боргів кредиторам, а насамперед комплекс різноманітних заходів, які дозволяють підприємству подолати кризу, сформувані та утримати конкурентні переваги і забезпечити ефективність у довгостроковій перспективі.

У процесі впровадження санації перед підприємством найчастіше постає комплекс проблем, які обмежують чи позбавляють його можливості виконати поставлене завдання досягнення ефективності. Передусім дані проблеми пов'язані з особами, які беруть участь у процесі оздоровлення підприємства, а також нечітко визначеними часовими межами здійснення процедури.

Законом встановлено, що тривалість процедури санації – 12 місяців, продовження цього строку господарським судом можливе ще на 6 місяців. Лише строк санації містоутворюючого підприємства може бути продовжений

до десяти років. При цьому строк санації обраховується з дати винесення ухвали про запровадження процедури санації. Встановлений Законом строк процедури санації для більшості підприємств є недостатнім. Упродовж строку санації необхідно виявити інвестора. Але правова регламентація можливих заходів з набуття інвестором права власності на майно боржника є недостатньою [6].

Основним документом, який регламентує процедуру, є план санації, що складається арбітражним керуючим протягом 3 місяців з моменту введення процедури санації. Потім план санації підлягає розгляду на засіданні комітету кредиторів. Скликати його керуючий санацією зобов'язаний у чотирьохмісячний термін з дня впровадження процедури. Однак терміни підготовки й схвалення плану санації є занадто тривалими. Фактично керуючий санацією здійснює свої повноваження без плану протягом тривалого (більш ніж 4 місяці) терміну.

Разом з тим арбітражний керуючий може відмовитися від не вигідних угод тільки в тримісячний термін. У результаті таких дій виникають збитки, які повинні відобразитися в плані санації й сплачуватися за рахунок додаткових джерел фінансування. Однак про інвестування не може бути й мови, якщо сума збитку, яка підлягає оплаті контрагентам, перевищує суму коштів реєстрових кредиторів. Також через те, що керуючий санацією може здійснювати угоди з розпорядження майном, може виникнути ситуація, яку прийнято називати «банкрутством банкрута», коли боржник не в змозі виконати зобов'язання, що виникли в процесі зовнішнього керування. В обов'язки арбітражного керуючого входить прийняття в господарське ведення майна боржника та його інвентаризація. У зв'язку з цим доцільно проводити повний аналіз діяльності підприємства і оцінку його майна вже на стадії розпорядження майном, оскільки від якості даного аналізу залежить успішність плану санації і його подальшої реалізації.

Причому у процесі визначення вартості підприємства необхідно робити не просто оцінку майна підприємства, а оцінку бізнесу в цілому з обліком і

детальним аналізом потенційних можливостей підприємства. Це призведе, по-перше, до економії часу на оцінку бізнесу, по-друге, дасть повну інформацію про наявні на підприємстві активи та їхню структуру.

У ході аналізу особливе місце повинне приділятися структурі дебіторської заборгованості та її характеру з метою можливості погашення частини боргу за рахунок недотримання вимог. Даний механізм необхідно використовувати в процедурі санації, оскільки на практиці у підприємств існують взаємні вимоги або дебітори відмовляються сплачувати за своїми рахунками, передбачаючи неминуче банкрутство свого кредитора. У даному випадку головну роль повинна відігравати система контролінгу, яка надає всю необхідну інформацію з тією метою, щоб не знижувалася платоспроможність підприємства, це також допомагає підтримувати рівновагу між інтересами кредиторів і боржника.

Важливо враховувати також той факт, що при ухваленні рішення про санацію, крім всіх офіційних учасників даного процесу, важливу роль відіграють «тіньові» чинники. Парадокс у тому, що в ході банкрутства усуваються від управління акціонери і керівники підприємства. Таке становище призводить до того, що банкрутство найчастіше використовується як інструмент у боротьбі за вплив на великому підприємстві, спосіб заволодіти частиною власності, не витрачаючи при цьому коштів.

Особливе місце в процесі санації належить заходам фінансово-економічного характеру, які відображають відносини, що виникають у процесі мобілізації і використання фінансових джерел оздоровлення підприємств: зворотні бюджетні позики, субсидії, дотації, лізингова форма фінансування виробничо-технічних санаційних заходів, кошти кредиторів у формі пролонгації термінів сплати заборгованості тощо. Відновлення платоспроможності відбувається за рахунок залучення засобів:

1. Інвесторів (третіх осіб), які беруть на себе виконання зобов'язань компанії перед кредиторами: вітчизняні чи іноземні приватні компанії, держава.

2. Третіх осіб, які надають забезпечення виконання зобов'язань компанії перед кредиторами (гарантійний лист, банківська гарантія тощо): банки,

приватні компанії, держава. Здійснення таких заходів дозволить підприємству зменшити обсяг зобов'язань перед кредиторами або знизити ризик їхнього невиконання. Однак законодавством не передбачена зміна кредитора в процедурі банкрутства (зокрема, санації), що в низці випадків значно ускладнює здійснення цієї процедури [1; 3].

Висновки з проведеного дослідження. На макрорівні неплатоспроможність одного підприємства може викликати цілу низку неплатоспроможностей. Коли одне підприємство втрачає можливість виконувати свої зобов'язання перед іншими підприємствами-кредиторами й державою, воно автоматично погіршує фінансовий стан свого кредитора й державного бюджету, оскільки в останніх збільшуються розміри сумнівної (або безнадійної) дебіторської заборгованості та бракує наявних ліквідних коштів. І тоді вже кредитор першого підприємства виявляється неплатоспроможним щодо своїх кредиторів. І такий ланцюг послідовно створює цілу низку проблем, коли неплатоспроможність одного підприємства може погіршити фінансовий стан десятків інших господарюючих суб'єктів й стати причиною утворення кризових станів в окремих галузях або національній економіці в цілому.

Банкрутство, з одного боку, характеризує катастрофічний стан підприємства в процесі його фінансової діяльності, внаслідок якої воно нездатне вчасно задовольнити висунуті з боку кредиторів вимоги і виконати взяті на себе зобов'язання перед бюджетом, з іншого боку, банкрутство як інструмент виведення суб'єктів господарювання з кризової фінансово-господарської ситуації, оскільки в основі самої процедури банкрутства лежать конкретні юридичні та економічні дії. Для попередження неспроможності підприємства застосовується низка резервів для відновлення цієї платоспроможності.

Санація боржника – це юридична процедура, пов'язана з виконанням завдання сплати боргів кредиторам; це комплекс різноманітних заходів, які дозволяють підприємству подолати кризу, сформувані та утримати конкурентні переваги і забезпечити ефективність у довгостроковій перспективі; це система

заходів, що здійснюється під час провадження у справі про банкрутство, спрямована на оздоровлення фінансово-господарського становища боржника та задоволення в повному обсязі або частково вимог кредиторів.

Література

1. Боронос В. Г. Управління фінансовою санацією підприємств : методика та практика / В. Г. Боронос, І. Й. Плікус. – Суми : СумДУ, 2011. – 311 с.
2. Братищенко Ю. Підстави банкрутства / Ю. Братищенко // Економіка. Фінанси. Право. – 2002. – № 1. – С. 3-7.
3. Вечірko О. Особливості проведення процедури санації в Україні / О. Вечірko // Актуальні проблеми економіки. – 2003. – № 11. – С. 177-183.
4. Грек Б. Банкрутство в Україні: минуле і сьогодення / Б. Грек // Право України. – 2004. – № 6. – С. 24-31.
5. Закон України “Про банкрутство” від 14.05.1992 №2343-ХІІ-ВР зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://consultant.parus.ua/?doc=002E6C5637>.
6. Закон України “Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом” від 30 червня 1999р. № 784-ХІV зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/784-14>
7. Івженко А.С. Основні напрямки удосконалення механізму санації підприємств за сучасних економічних умов / А.С. Івженко // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 4. – С. 142-149.
8. Константинова А.В. Банкрутство як спосіб оздоровлення підприємств / А.В. Константинова // Економіка АПК. – 2002. – № 3. – С. 50-54.
9. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.

10. Макаренко І.О. Проблеми антикризового управління промисловим підприємством / І.О. Макаренко // Актуальні проблеми економіки. – 2005. – № 6 (48). – С. 126-128.

11. “Положення про порядок реструктуризації підприємств”, від 12.04.2002 № 667, Фонд державного майна [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0414-02>

References

1. Boronos, V.H. and Plikus, I.I. (2011), *Upravlinnia finansovoiu sanatsiieiu pidpriemstv : metodyka ta praktyka* [Management of financial sanitation of the enterprises: methods and practice], SumDU, Sumy, Ukraine, 311 p.

2. Bratyshchenko, Yu. (2002), “Grounds of bankruptcy”, *Ekonomika. Finansy.Pravo*, no. 1, pp. 3-7.

3. Vechirko, O. (2003), “Peculiarities of carrying out the procedure of sanitation in Ukraine”, *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 11, pp. 177-183.

4. Hrek, B. (2004), “Bankruptcy in Ukraine: past and today”, *Pravo Ukrainy*, no. 6, pp. 24-31.

5. The Verkhovna Rada of Ukraine (1992), The Law of Ukraine "On Bankruptcy" from 14.05.1992 №2343-XII as amended and supplemented, available at: <http://consultant.parus.ua/?doc=002E6C5637> (access date September 29, 2016).

6. The Verkhovna Rada of Ukraine (1999), The Law of Ukraine “On restoring debtor’s solvency or declaring it bankrupt” from 30.06.1999 № 784-XIV as amended and supplemented. <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/784-14> (access date September 29, 2016).

7. Ivzhenko, A.S. (2008), “The main directions of improvement of enterprises sanitation mechanism in the current economic conditions”, *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 4, pp. 142-149.

8. Konstantynova, A.V. (2002), “Bankruptcy as a way to sanitation of enterprises”, *Ekonomika APK*, no. 3, pp. 50-54.

9. The Verkhovna Rada of Ukraine (1996), “The Constitution of Ukraine” of 28.06.1996, Number 254k/96-VR, available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (access date September 27, 2016).

10. Makarenko, I.O. (2005), “The problems of anti-recessionary management of industrial enterprise”, *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 6 (48), pp. 126-128.

11. State Property Fund (2002), “Regulation on the procedure of enterprise restructuring”, from 12.04.2002 № 667, available at: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0414-02> (access date September 28, 2016).

Кундеус О.М. ПРОЦЕДУРНІ МЕХАНІЗМИ БАНКРУТСТВА І САНАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА

Мета. Дослідження тенденцій банкрутства в Україні, поглиблення наукового обґрунтування теоретичних та прикладних засад процедури банкрутства, розкриття та уточнення сутності санації шляхом визначення основних функцій і характерних ознак, що притаманні їй.

Методика дослідження. В процесі дослідження використано: діалектичний метод і системний підхід до вивчення проблеми функціонування підприємств в умовах фінансово-економічної кризи; системно-логічний метод – при обґрунтуванні сутності банкрутства і санації підприємств; аналізу і синтезу – при визначенні процедурних механізмів банкрутства і санації підприємства; логічно-монографічний метод – при обґрунтуванні фундаментальних положень класиків і сучасних дослідників; абстрактно-логічний метод - для узагальнення результатів дослідження і формулювання висновків.

Результати дослідження. Обґрунтовано двояку сутність банкрутства в умовах функціонування ринкових відносин: з одного боку, як такого, що характеризує катастрофічний стан підприємства в процесі його фінансової діяльності, внаслідок якої воно нездатне вчасно задовольнити висунуті з боку кредиторів вимоги і виконати взяті на себе зобов'язання перед бюджетом, з іншого боку, як інструмент виведення суб'єктів господарювання з кризової фінансово-господарської ситуації, оскільки в основі самої процедури банкрутства лежать конкретні юридичні та економічні дії. Визначено причини і наслідки банкрутства та засоби для його попередження, а також відновлення платоспроможності. Обґрунтована сутність санації боржника та процедура оздоровлення його фінансово-господарського становища.

Наукова новизна результатів дослідження. Використано комплексний підхід до обґрунтування сутності і визначення процедурних механізмів банкрутства і санації підприємства.

Практична цінність результатів дослідження. Отримані результати дослідження направлені на вирішення проблеми запобігання банкрутства

підприємств в Україні, відновлення їх платоспроможності та оздоровлення фінансово-господарського становища, що є особливо актуальним в умовах економічної кризи.

Ключові слова: підприємство, банкрутство, механізми, платоспроможність, санація, оздоровлення, фінанси.

Кундеус А.М. ПРОЦЕДУРНЫЕ МЕХАНИЗМЫ БАНКРОТСТВА И САНАЦИИ ПРЕДПРИЯТИЯ

Цель. Исследование тенденций банкротства в Украине, углубление научного обоснования теоретических и прикладных основ процедуры банкротства, раскрытия и уточнения сущности санации путем определения основных функций и характерных признаков, присущих ей.

Методика исследования. В процессе исследования использованы: диалектический метод и системный подход к изучению проблемы функционирования предприятий в условиях финансово-экономического кризиса; системно-логический метод - при обосновании сущности банкротства и санации предприятий; анализа и синтеза - при определении процедурных механизмов банкротства и санации предприятия; логически-монографический метод - при обосновании фундаментальных положений классиков и современных исследователей; абстрактно-логический метод - для обобщения результатов исследования и формулирования выводов.

Результаты исследования. Обосновано двоякую сущность банкротства в условиях функционирования рыночных отношений: с одной стороны, как такового, который характеризует катастрофическое состояние предприятия в процессе его финансовой деятельности, в результате которой оно неспособно своевременно удовлетворить выдвинутые со стороны кредиторов требования и выполнить взятые на себя обязательства перед бюджетом, с другой стороны, как инструмент вывода субъектов хозяйствования из кризисной финансово-хозяйственной ситуации, поскольку в основе самой процедуры банкротства лежат конкретные юридические и экономические действия. Определены причины и последствия банкротства и средства для его предупреждения, а также восстановления платежеспособности. Обоснована сущность санации должника и процедура оздоровления его финансово-хозяйственного положения.

Научная новизна результатов исследования. Использован комплексный подход к обоснованию сущности и определения процедурных механизмов банкротства и санации предприятия.

Практическая ценность результатов исследования. Полученные результаты исследования направлены на решение проблемы предотвращения банкротства предприятий в Украине, восстановления их платежеспособности и оздоровления финансово-хозяйственного положения, что особенно актуально в условиях экономического кризиса.

Ключевые слова: предприятие, банкротство, механизмы, платежеспособность, санация, оздоровление, финансы.

Kundeus O.M. PROCEDURAL MECHANISMS OF BANKRUPTCY AND SANITATION OF THE ENTERPRISE

Purpose. The aim of the article is to study trends of bankruptcy in Ukraine, deepening scientific substantiation of theoretical and applied principles of bankruptcy proceedings, disclosure and clarification of the essence of sanitation by determination of basic features and characteristic features that are inherent it.

Methodology of research. The following methods were used during the study: dialectical method and systematic approach to studying the problems of functioning enterprises in the financial and economic crisis; systematic and logical method – in substantiating the essence of bankruptcy and sanitation of enterprises; analysis and synthesis – in determining procedural mechanisms of bankruptcy and sanitation of the enterprises; logically and monographic method – in substantiating of fundamental provisions of classics and modern scholars; abstract logical method – to summarize the research results and drawing conclusions.

Findings. The dual essence of bankruptcy under conditions of functioning market relations: on the one hand, as such, characterizing the catastrophic state of the enterprises during its financial activity, by which time it is unable to meet the advanced demands of creditors and fulfill its obligations to the budget, on the other hand, as an instrument of economic output of crisis financial and economic situation, because specific legal and economic steps in the basis of the bankruptcy procedures are substantiated in the article.

The reasons and consequences of bankruptcy and the means to prevent it, and restore of solvency are determined. The essence of the debtor sanitation and procedure for improving its financial and economic situation is substantiated in the article.

Originality. Comprehensive approach to study the essence and definition of procedural mechanisms of bankruptcy and sanitation of the enterprise was used.

Practical value. The obtained results of research are aimed at solving the problem for preventing bankruptcy in Ukraine, restoring their solvency and sanitation of the financial and economic situation, which is especially important in times of economic crisis.

Key words: enterprise, bankruptcy, mechanisms, solvency, sanitation, finances.